

Factsheet gezondheidszorg in onderwijstijd¹

Kinderen vanaf vier moeten naar school kunnen gaan, ook als zij gezondheidszorg nodig hebben. Voor acute zorg is in elk schoolgebouw bedrijfshulpverlening (bhv) aanwezig. Voor leerlingen die regelmatig gezondheidszorg nodig hebben, moeten structurele afspraken worden gemaakt over wie die zorg in de school verleent.

Deze factsheet is bedoeld om scholen te helpen bij het organiseren van medische zorg aan leerlingen. De factsheet bevat informatie over hoe de school, de ouders, de leerling en de professionele zorgverlener samen afspraken kunnen maken over het verlenen van gezondheidszorg aan een leerling op school.

1. Gezondheidszorg onder schooltijd: wie is waarvoor verantwoordelijk?

Het bevoegd gezag van een school is verantwoordelijk voor het bieden van onderwijs. Ook als een leerling extra onderwijsondersteuning nodig heeft, moet de school – conform het eigen ondersteuningsprofiel – zorgen dat ze de juiste extra ondersteuning kan bieden en als dat niet kan, een andere school vinden die de extra ondersteuning wel kan bieden.

Soms heeft een leerling (ook) ondersteuning nodig vanuit de gezondheidszorg. Het bieden van gezondheidszorg is geen onderdeel van het onderwijsproces en dus niet de verantwoordelijkheid van (het bevoegd gezag van) de school. Het is de primaire verantwoordelijkheid van de ouders of verzorgers dat de gezondheidszorg georganiseerd wordt. Als er geen reguliere professionele medische ondersteuning op school is – zoals bijvoorbeeld op sommige scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs – is het bevoegd gezag niet verplicht om

handelingen voor gezondheidszorg uit te voeren op school. Wel is het bevoegd gezag van de school verplicht om voor elke leerling met een behoefte aan gezondheidszorg, samen met de ouders te onderzoeken of en hoe deze zorg onder schooltijd kan worden georganiseerd. Een school mag niet bij voorbaat leerlingen uitsluiten. Het samenwerkingsverband in de regio of de onderwijszorgconsulenten kan op aanvraag van het bevoegd gezag van de school ondersteuning bieden in de zoektocht naar maatwerk en de manier waarop de zorg onder schooltijd het beste georganiseerd en verleend kan worden.

2. Welke medische handelingen bestaan er en wie mag die binnen een school uitvoeren?

Een aantal medische handelingen brengt risico's mee. De *Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg* (Wet BIG) noemt 14 potentieel risicovolle medische handelingen. Ze mogen beroepsmatig alleen zelfstandig² worden uitgevoerd door volgens de Wet BIG bevoegde zorgverleners en worden daarom **voorbehouden**

¹ Ter vervanging van de Factsheet diabeteszorg in het primair onderwijs van december 2015.

² Het is toegestaan om, onder voorwaarden, een andere persoon in opdracht van een zelfstandig bevoegde beroepsmatige zorgverlener een voorbehouden handeling uit te laten voeren. Zie tabel 1.

handelingen genoemd. Voorbeelden van voorbehouden handelingen zijn het toedienen van insuline met een injectiepen of het inbrengen van een sonde. De [regels voor voorbehouden handelingen](#) kunt u nalezen op de website van de overheid.

Alle andere zorghandelingen zijn **niet-voorbehouden handelingen**. Daarvoor gelden de algemene zorgvuldigheidsnormen. Dat betekent dat deze zorghandelingen door iedereen mogen worden uitgevoerd, als dat met de nodige aandacht en zorgvuldigheid gebeurt. Voorbeelden van niet-voorbehouden handelingen zijn het toedienen van insuline via een insulinepomp die al is aangebracht, het verwisselen van een stomazakje, het meten van bloeddruk of het geven van medicijnen als paracetamol of voorgeschreven medicijnen volgens een bekend schema.

Noodsituaties

Het onderscheid tussen voorbehouden en niet-voorbehouden handelingen vervalt in noodsituaties waarin kinderen, ouders of collega's in levensgevaar raken.³ Als de zorgverlening niet kan worden uitgesteld om ernstige gezondheidsschade of overlijden te voorkomen, mag het personeel in de school of iemand anders binnen of buiten de school op grond van de Wet BIG voorbehouden handelingen uitvoeren, als geen betere zorgverlening beschikbaar is. Een voorbeeld is het geven van een injectie met insuline, om te voorkomen dat een leerling in coma raakt of het aanleggen van een drukverband bij een ernstige bloeding.

Onderscheid beroepsmatig versus niet-beroepsmatig handelen

De Wet BIG maakt onderscheid tussen het **beroepsmatig** als zorgverlener uitvoeren van voorbehouden handelingen en het **niet-beroepsmatig** als zorgverlener uitvoeren van voorbehouden handelingen (zie tabel 1).

Beroepsmatig uitvoeren van voorbehouden handelingen

Met uitzondering van de hierboven geschetste noodsituatie mogen alleen de in de Wet BIG aangewezen zorgverleners, zoals artsen of verpleegkundigen, voorbehouden handelingen beroepsmatig zelfstandig uitvoeren. Anderen mogen voorbehouden handelingen beroepsmatig alleen uitvoeren als ze dat in opdracht doen van een zelfstandig bevoegde zorgverlener.

Hiervoor gelden wettelijke eisen. De zelfstandig bevoegde zorgverlener kan een opdracht geven aan een niet-medische professional, zoals een leraar. Daarbij geldt onder andere dat die persoon voldoende bekwaam moet zijn om de handeling uit te voeren, dat hij of zij de aanwijzingen van de bevoegde zorgverlener opvolgt en dat voor zover nodig toezicht en tussenkomst door de opdrachtgever geborgd zijn.

Beroepsmatig uitvoeren van voorbehouden handelingen op school

Als een personeelslid in een school een zelfstandig bevoegde BIG-geregistreerde zorgverlener is, en ook een functie heeft waarbij dat vereist is en hij daarvoor salaris ontvangt, bijvoorbeeld een medisch verpleegkundige op een school, kan hij in de school **beroepsmatig** zelfstandig voorbehouden handelingen uitvoeren. Als het personeelslid niet een zelfstandig bevoegde BIG-geregistreerde is en dat voor zijn functie ook geen vereiste is, kunnen voorbehouden handelingen alleen beroepsmatig op grond van de Wet BIG worden uitgevoerd als een zelfstandig bevoegde BIG-geregistreerde zorgverlener daartoe een opdracht (zo nodig op afstand) geeft. Een uitzondering geldt voor noodsituaties, zoals hierboven beschreven.

Op de meeste reguliere basisscholen is het beroepsmatig uitvoeren van voorbehouden handelingen niet van toepassing.

Niet-beroepsmatig uitvoeren van voorbehouden handelingen

Andere personen dan de bij wet aangewezen zorgverleners mogen voorbehouden handelingen alleen zelfstandig uitvoeren als zij dat **niet-beroepsmatig** doen. Dat is bijvoorbeeld het geval als een leerling bij zichzelf, een ouder bij zijn kind of een mantelzorger bij een persoon, een voorbehouden handeling uitvoert. In al deze gevallen is het belangrijk dat degene die de handeling uitvoert, over voldoende kennis en vaardigheid beschikt om de voorbehouden handeling uit te voeren.

Niet-beroepsmatig uitvoeren van voorbehouden handelingen op school

Het personeel in de school mag op basis van vrijwilligheid een voorbehouden handeling zelfstandig uitvoeren als het niet-beroepsmatig handelt zoals bedoeld in de Wet BIG. De term (niet-)beroepsmatig is een aanduiding uit de Wet BIG die wijst op de zorgverlening. Beroepsmatig betreft hier niet het beroep van bijvoorbeeld de leraar. Leraren kunnen niet-beroepsmatig voorbehouden handelingen uitvoeren onder werktijd.

Op de meeste reguliere basisscholen is het niet-beroepsmatig uitvoeren van voorbehouden handelingen van toepassing.

Van niet-beroepsmatig handelen op school is sprake als het uitvoeren van voorbehouden handelingen geen onderdeel is van de functie en het takenpakket van een personeelslid in de school. Een personeelslid voert deze handelingen op basis van vrijwilligheid uit. Het personeelslid ontvangt op grond van de Wet BIG geen salaris voor het uitvoeren van de voorbehouden handelingen. Dit dient niet te worden verward met het salaris dat wordt ontvangen voor het uitoefenen van werkzaamheden binnen de school.

Als ouders of verzorgers dat vragen aan de school, kan het personeel in de school op grond van de onderwijsrelatie die het personeel tot een leerling heeft overwogen om voorbehouden handelingen (niet-beroepsmatig) uit te voeren. Dit kan als sprake is van vrijwilligheid, het personeel in de school zich op zijn gemak voelt bij het vrijwillig uitvoeren van de voorbehouden handeling en begrijpt hoe deze handeling moet worden uitgevoerd. Het personeel in de school is niet verplicht om voorbehouden handelingen uit te voeren. Het personeel kan dit overwegen op basis van de onderwijsrelatie.

Als het personeel in de school bereid is om een voorbehouden handeling uit te voeren, dan dient het bevoegd gezag daarmee akkoord te gaan, omdat het bevoegd gezag verantwoordelijk is voor een goede organisatie op school.

De voorbehouden handelingen kunnen binnen de school en tijdens werktijd plaatsvinden. De ouders, het bevoegd gezag en de persoon die de handeling uit gaat voeren, dienen daarover vooraf afspraken te maken (zie paragraaf 3).

Het bevoegd gezag is verantwoordelijk en aansprakelijk voor al het handelen van het personeel dat in werktijd plaatsvindt (zie paragraaf 4), tenzij de rechter op grond van de redelijkheid en billijkheid anders beslist.

(Niet-)beroepsmatig uitvoeren van voorbehouden handelingen door anderen

Het kan zijn dat het bevoegd gezag niet akkoord gaat met het uitvoeren van een voorbehouden handeling door het personeel in de school. Dan zoekt het bevoegd gezag met de ouders of verzorgers naar een passende wijze waarop de zorg op school kan worden geregeld. Het kan ook zijn dat de school of het samenwerkingsverband iemand anders dan het personeel in de school de zorg kan laten verlenen.

Ook kunnen de onderwijszorgconsulenten betrokken worden bij het zoeken naar een passende oplossing. De consulenten zijn door het hele land actief en beschikken over een uitgebreid netwerk in de regio, kennis van de wet- en regelgeving. Ze hebben ervaring met het organiseren van maatwerk én het vinden van creatieve oplossingen. Meer informatie is te vinden op de website www.onderwijsconsulenten.nl.

Tabel 1

HANDELING		WIE?	WETTELIJKE VOORWAARDEN
Niet-voorbehouden handelingen	Beroepsmatig en niet-beroepsmatig	• Iedereen	<ul style="list-style-type: none"> • Geen specifieke wettelijke regels • Algemene zorgvuldigheidsnormen • Er moet toestemming zijn van de wettelijke vertegenwoordiger van de leerling • Indien dit op school gebeurt, moet er toestemming zijn van het bevoegd gezag
Voorbehouden handelingen zonder betrokkenheid van een zelfstandig bevoegde zorgverlener ⁴	Niet-beroepsmatig	<ul style="list-style-type: none"> • Leerling • Ouder • Andere persoon op verzoek van de ouder 	<ul style="list-style-type: none"> • De uitvoerder voert de handeling niet vanuit zijn functie of beroep uit • De uitvoerder voert de handeling op basis van vrijwilligheid uit • De uitvoerder heeft voldoende kennis en vaardigheid opgedaan om de handeling uit te voeren • Er moet toestemming zijn van de wettelijke vertegenwoordiger van de leerling • Indien dit op school gebeurt, moet er toestemming zijn van het bevoegd gezag
Voorbehouden handelingen door of in opdracht van een zelfstandig bevoegde zorgverlener	Beroepsmatig	<ul style="list-style-type: none"> • Zelfstandig bevoegde zorgverlener • Andere persoon in opdracht van een zelfstandig bevoegde zorgverlener 	<ul style="list-style-type: none"> • De opdrachtnemer handelt in opdracht van een zelfstandig bevoegde zorgverlener (opdrachtgever) • De opdrachtnemer is bekwaam om de handeling uit te voeren • Voor zover nodig geeft de opdrachtgever aanwijzingen, houdt hij/zij toezicht en zorgt hij/zij dat hij/zij of een andere zelfstandig bevoegde zorgverlener kan ingrijpen • Indien dit op school gebeurt, moet er toestemming zijn van het bevoegd gezag

⁴ BIG-geregistreerde zorgverleners zijn zelfstandig bevoegd om een voorbehouden handeling uit te voeren als de Wet BIG het uitvoeren van die handeling aan die beroepsgroep heeft voorbehouden en de zorgverlener bekwaam is om de handeling uit te voeren.

Tabel 2⁵

Wie verleent de zorg?	Checklist
<p>De leerling Soms kan de leerling een aantal handelingen zelf uitvoeren, bijvoorbeeld insuline spuiten vanaf een bepaalde leeftijd, een pleister plakken etc.</p> <p>School voorziet in de eventuele benodigde ruimte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Waar voert de leerling de handeling uit? ✓ Heeft hij/zij nog iets nodig? ✓ Waar kan de leerling terecht als er iets niet goed gaat of hulp nodig heeft? ✓ Wie houdt in de gaten of alles goed gaat?
<p>De ouders (of anderen) Als ouders of verzorgers in de buurt van de school zijn, kunnen zij de zorg verlenen. Een variant is dat zij andere ouders van kinderen met een vergelijkbare zorgvraag benaderen om de zorg te verlenen of om dit beurtelings te doen.</p> <p>School voorziet in de toegang en de eventuele benodigde ruimte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Waar voert de ouder de handeling uit? ✓ Heeft hij/zij nog iets nodig? ✓ Hoe houdt de ouder contact met de leerling? ✓ Heeft de ouder toegang tot de leerling?
<p>Een professionele zorgverlener De eerst aangewezen professionele zorgverlener op school is de wijk- of kinderverpleegkundige. Ouders kunnen zelf advies vragen bij de wijk- of kinderverpleegkundige van een thuiszorginstelling of bij de zorgverzekeraar over de aanvraag van een zorgindicatie. Vanuit de <i>Zorgverzekeringswet</i> wordt verpleegkundige zorg die nodig is in de eigen omgeving bekostigd. Als een indicatie wordt afgegeven voor verpleegkundige zorg, kunnen afspraken gemaakt worden over zorgverlening op school. Ook kan er sprake zijn van zorg vanuit de Jeugdwet. Dan is indicatie via de gemeente nodig.</p> <p>School voorziet in de toegang en de eventuele benodigde ruimte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Is er een indicatie voor wijkverpleging/verpleging en verzorging in de eigen omgeving (vanuit de Zvw) of voor zorg vanuit de Jeugdwet (via de gemeente)? ✓ Hoe houdt de zorgverlener contact met de leerling? ✓ Heeft de zorgverlener toegang tot de leerling?
<p>Het personeel in de school Er kan worden afgesproken dat iemand van het personeel in de school de zorg verleent, wanneer er iemand is die dat vrijwillig wil doen. Deze persoon doet dat vrijwillig en niet omdat het tot zijn takenpakket vanuit de school hoort. Dit betekent dat hij ook mag weigeren de zorg te verlenen. Indien iemand van het personeel in de school bereid is om de zorg te verlenen, dan moet het bevoegd gezag van de school aangeven dat er geen bezwaar is dat de handelingen op school, door het personeel, worden uitgevoerd.</p> <p>De ouders zijn eindverantwoordelijk: zij vragen het personeel om de zorg aan hun kind te verlenen, niet de school, en zij zorgen dat het personeel geïnstrueerd wordt, niet de school.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Is duidelijk wat de handeling betekent? ✓ Is de uitvoerder vrijwillig bereid om de handeling uit te voeren? ✓ Is het bevoegd gezag van de school akkoord? ✓ Heeft de uitvoerder goede instructies gekregen wat hij moet doen? ✓ Waar en wanneer wordt de handeling uitgevoerd? ✓ Onder wiens verantwoordelijkheid handelt de uitvoerder? ✓ Is de continuïteit in de klas en in de school voldoende geborgd? ✓ Wie neemt de zorg over bij afwezigheid van de uitvoerder?

3. Maak vooraf afspraken!

In de schoolgids kan de school de ouders en andere betrokkenen informeren over de procedure en het beleid van de school voor medisch handelen. Hierbij is van belang dat als een leerling regelmatig gezondheidszorg nodig heeft onder schooltijd, ouders, leerlingen en scholen goede afspraken maken en schriftelijk vastleggen hoe de zorg wordt geregeld en hoe betrokkenen dit (tussentijds) met elkaar evalueren. Dat kan bijvoorbeeld in een gesprek aan het begin van elk schooljaar.

Afhankelijk van de zorgvraag en het schoolbeleid kunnen ouders en de schoolleiding bij dit gesprek het betrokken personeel in de school of een zorgprofessional betrekken.

Op basis van de zorgvraag en de situatie in de klas, kan worden onderzocht wie de zorg onder schooltijd kan verlenen en hoe dat op een goede manier kan plaatsvinden. Dit kan op de volgende manieren of met een combinatie ervan.

4. Aansprakelijkheid

Als de uitkomst van de afspraken tussen het bevoegd gezag en de ouders of verzorgers is dat het personeel in de school, niet zijnde een zelfstandig geregistreerde BIG-zorgverlener, tijdens werktijd en binnen de afspraken van zijn of haar arbeidsovereenkomst, de benodigde zorg verleent, dan is die persoon in beginsel niet aansprakelijk als er iets misgaat.

Binnen een werkomgeving is het bevoegd gezag verantwoordelijk en aansprakelijk voor al het handelen van het personeel dat in werktijd plaatsvindt en die verband houden met de uit te voeren werkzaamheden. Het is van belang dat de werknemer aantoonbaar de instructies en afspraken volgt en over voldoende kennis en vaardigheden beschikt om de handeling(en) zorgvuldig uit te voeren. Alleen als sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid aan de kant van de werknemer kan de werkgever de aansprakelijkheid afwijzen.

Het bevoegd gezag is dus verantwoordelijk en financieel aansprakelijk voor schade die een werknemer tijdens het uitoefenen van zijn functie veroorzaakt, tenzij er sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer.

5. Juridisch kader

- De *Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg* (Wet BIG) is wat betreft het uitvoeren van voorbehouden handelingen van toepassing.
- Daarnaast geldt de *Wet op het primair onderwijs* (WPO), de *Wet op het voortgezet onderwijs* (WVO) en de *Wet op de expertisecentra* (WEC). De wetten bevorderen en bewaken de kwaliteit van het onderwijs en zorgen voor passende onderwijsondersteuning voor elk kind.
- Boek 7 Burgerlijk Wetboek.
- Artikel 450 van het Wetboek van Strafrecht (WvSr) wat betreft de plicht om altijd iemand te helpen die in nood verkeert.

Deze factsheet is een uitgave van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijnstraat 50 | 2515 XP Den Haag
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag

Oktober 2021 | Publicatie-nr. 21404903